

Beleids- en onderzoeksaanbevelingen Empowerment en participatie

Tine Van Regenmortel en Katrien Steenssens
Kristel Driessens en Jan Depauw

Mei 2016

Het Vlaams Armoedesteunpunt is een samenwerkingsverband van UA, KU Leuven, KdG-Hogeschool en UGent.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Van Regenmortel, T., Steenssens, K., Driessens, K., Depauw, J. (2016), **Beleids- en onderzoeksaanbevelingen Empowerment en participatie**, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.

Voor meer informatie over deze publicatie: tine.vanregenmortel@kuleuven.be of kristel.driessens@kdg.be

Deze studie werd uitgevoerd in het kader van het Vlaamse armoedesteunpunt en werd gefinancierd door de Vlaams Minister bevoegd voor Armoedebestrijding, Liesbeth Homans.
De conclusies van deze publicatie vertolken niet noodzakelijk de visie van de opdrachtgever.

Het VLAS bestaat uit onderzoekers die vanuit verschillende disciplines en perspectieven samen werken. De inhoud en de conclusies van deze publicatie vertolken enkel de visie van de auteurs.

© 2016 Vlaams Armoedesteunpunt

p.a. Vlaams Armoedesteunpunt
Centrum OASes
Sint Jacobstraat 2 (M232)
2000 Antwerpen

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.vlaamsarmoedesteunpunt.be

Inhoud

Uitgangspunten	5
Globale aanbevelingen	5
Specifieke aanbevelingen	6
Bijlage: Kwaliteitsstandaarden voor het meten van empowerment	7
Referenties VLAS	8

Uitgangspunten

Op basis van de activiteiten in het kader van het Werkpakket Empowerment en Participatie formuleren we een aantal aanbevelingen naar het beleid en onderzoek omtrent (het meten van) empowerment. We starten met meer globale aanbevelingen en sluiten af met meer specifieke aanbevelingen rond het meten van empowerment. Immers het meten van empowerment is geen op zichzelf staande activiteit en slechts zinvol wanneer het een onderdeel is van een meer omvattende, geïntegreerde interventie die empowerment als streven voorop stelt. Dit impliceert verder ook een organisatie- en een beleidscontext die empowerment van kwetsbare burgers (i.c. mensen in armoede) als ultieme doelstelling heeft. Bovendien dient duidelijk geëxpliciteerd te zijn wat men onder empowerment verstaat. Dit includeert het vermijden van een individuele bias (met risico van 'blaming the victim' denken) en het hanteren van een multilevel, relationeel, ecologisch en open perspectief die inherent zijn bij empowerment.

Het meten van empowerment kan nooit een doel op zich zijn dat enkel het bestuderen van effecten bekijkt van interventies gericht op empowerment. Het gaat steeds ook om het onderzoeken van processen en mechanismen die empowerment faciliteren, om het hoe en waarom van de vastgestelde effecten, om het vaststellen van randvoorwaarden. Het meten is een vorm van evaluatie die naast het scoren ook het waarderen en het interpreteren omvat. Zodoende kan een dynamische cyclus worden doorlopen die steeds eindigt met de nodige aandacht voor verbeterpunten gekoppeld aan concrete acties. Of kort: het meten van empowerment is een vehikel voor kwaliteitsverbetering die aansluit bij de behoeften van de stakeholders met extra aandacht voor deze van de gebruikers en de professionals. Dialoog en participatie van verschillende stakeholders met extra aandacht voor de 'silenced voices' is hierbij een must. Het meten van empowerment, ingebed binnen empowerment onderzoek, leidt tot bruikbare informatie voor het beleid (middel tot evidence informed en evidence based policy) en maakt effecten van hulpverlening (i.c. sociaal werk) zichtbaar.

Globale aanbevelingen

- Stimuleren van de visie van empowerment in het kader van armoedebestrijding en binnen welzijnsorganisaties met het duidelijk expliciteren en bewaken waar empowerment voor staat.
- De nodige randvoorwaarden voorzien om empowerment binnen de praktijk van welzijnsorganisaties concreet gestalte te geven.
- Lerend netwerk tussen welzijnsorganisaties faciliteren rond de praktijkvertaling van empowerment in welzijnsorganisaties en rond het meten van empowerment processen én outcomes.
- Longitudinaal actie-onderzoek ondersteunen rond het meten van empowerment in de praktijk van welzijnsorganisaties.
  - Dit includeert de nodige tijd en ruimte voorzien om betekenisvolle participatie van de doelgroep aan het onderzoek te realiseren.
  - Dit omvat tevens dat meerdere analyseniveaus van empowerment dienen bekeken te worden en dit in hun onderlinge interdependentie. We stelden immers een eenzijdige benadering vast met onevenredige aandacht voor het individuele niveau van empowerment met weinig aandacht voor de structurele component voor de beoogde sociale verandering (zowel op organisatie als beleidsniveau). Onderzoek naar empowerment op organisatieniveau dient verder te worden ontwikkeld. Dit is immers een

belangrijk niveau om empowerment van de professionals te faciliteren (cfr. de meetschaal empowerment-werker).

- Toezien dat Empowerment onderzoek een empowerende ervaring dient te zijn voor de betrokkenen. Dit wil zeggen een ervaring die versterkend en verbindend werkt en gericht is op verbetering van een bepaalde interventie of praktijk.
- Bereidheid van beleid en organisaties om de resultaten van empowerment onderzoek ter harte te nemen en er daadwerkelijk iets mee te doen. Dit vereist dialoog en bereidheid om soms eigen onmacht te erkennen en macht te delen om beslissingen te nemen.

Specifieke aanbevelingen

- Er voor zorgen dat het meten van empowerment niet gebruikt wordt als een op zich staand evaluatie-instrument voor het functioneren van individuele professionals of van individuele cliënten.
- Inzetten op meetinstrumenten voor empowerment die een flexibele, contextspecifieke toepassing toelaten om de impasse te vermijden tussen het generieke en het contextspecifieke.
- Benadrukken dat het meten van empowerment op meerdere momenten dient te gebeuren en op een kwaliteitsvolle manier.
- Stimuleren dat de principes van empowerment als kwaliteitscriteria worden gebruikt voor de evaluatie van interventies en praktijken die empowerment beogen.
  - Zie bv. de empowermentbloem of de empowermentbarometer.
- Toezien dat de gebruikersparticipatiegraad wordt gespecificeerd bij aanvang van het onderzoek zodat geen verkeerde verwachtingen worden gecreëerd en teleurstellingen worden vermeden ('disempowering'). Minimaal dient een matige participatiegraad aanwezig te zijn bij empowerment onderzoek.
- Het voorzien van voldoende waardering (ook financieel) voor de participatie van de doelgroep.
- Erkenning en waardering geven voor het belang van kwalitatieve onderzoeksmethoden en data voor een goed begrip van empowerment uitkomsten en processen en voor de betekenis van empowerment voor de praktijk.
- Verder stimuleren van de ontwikkeling van 'Empowerende academische werkplaatsen' binnen (welzijns)organisaties.
- Het gebruik faciliteren van de ontwikkelde kwaliteitsstandaarden voor het meten van empowerment m.b.t. de inhoudelijke reikwijdte van instrumenten; de contextspecificiteit van instrumenten; de participatie van de doelgroep in de ontwikkeling en in de toepassing van instrumenten en het meten van empowermentuitkomsten en -processen (zie bijlage).

Bijlage: Kwaliteitsstandaarden voor het meten van empowerment

Kwaliteitstandaard 1: de inhoudelijke reikwijdte van instrumenten

Bij de ontwikkeling van empowerment-meetinstrumenten is, gelet op de vraagstelling, een reductie van het aantal niveaus van empowerment mogelijk. Niet toelaatbaar vanuit de conceptualisering van empowerment als een geaggregeerd construct, is de reductie van het aantal dimensies van empowerment op één niveau. Verder dient er zorg voor gedragen dat het niveau van de conceptualisering en het meetniveau hetzelfde zijn.

Kwaliteitstandaard 2 : de contextspecificiteit van instrumenten

Een grote contextspecificiteit is voortreffelijk, maar met het oog op voortschrijdend inzicht en kennisopbouw kan ook een compromispositie worden ingenomen waarbij enerzijds wordt gezorgd voor aansluiting bij bestaande conceptualiseringen én anderzijds voor voldoende contextspecifieke relevantie. Niet toelaatbaar is uitsluitend gebruik maken van (zelf vertaalde) (delen van) reeds bestaande meetinstrumenten.

Kwaliteitstandaard 3 : Participatie van de doelgroep in de ontwikkeling van instrumenten

De participatie van de doelgroep dient méér te omvatten dan een item-check van een instrument in functie van de psychometrische vereisten. Hiertoe kan worden ingezet op: mogelijkheden tot én expliciete (h)erkenning van het inzetten van middelen door de doelgroep, het aantal en/of de representativiteit van participerende doelgroepleden, het aantal (deelaspecten van) de fasen waarin de doelgroep participeert, het beroep doen op de extra versterkende potentie van samenwerkingsrelaties en groepswerking onder doelgroepleden en de effectieve impact van de doelgroep. Wanneer meerdere belanghebbende partijen betrokken zijn en deze het niet eens zijn, dient te worden gestreefd naar een 'onderhandelde waarheid' op basis van een dialoog tussen alle betrokken partijen.

Kwaliteitstandaard 4: Participatie van de doelgroep in de toepassing van instrumenten

Gefundeerd op de grondslagen van de empowerment-benadering zelf, is het meten en evalueren van empowerment slechts van betekenis wanneer het deel uitmaakt van een omvattende, geïntegreerde interventie die empowerment als doelstelling vooropstelt. Dit betekent dat de doelgroep ook op significante wijze moet participeren aan empowerment-meet- en evaluatie-activiteiten en dat de ingewonnen informatie in actie moet kunnen worden vertaald. Afgeraden zijn op zichzelf staande, van buitenaf uitgevoerde empowerment-meet- en evaluatie-activiteiten die een deur openen voor oneigenlijk gebruik van empowerment-meetinstrumenten en voor ongegronde aanwending van de meetresultaten zoals beoordeling en sanctionering van cliënten, professionals of organisaties.

Kwaliteitstandaard 5: empowerment-uitkomsten en –processen meten

Bij de ontwikkeling van instrumenten kan, gelet op de vraagstelling, voor het meten van empowerment-uitkomsten empowerment worden opgevat als doel op zich of als middel dat bijdraagt aan sociale herverdeling. Voor het meten van empowerment-processen is de identificatie van onderliggende centrale werkingsprincipes van empowerment beloftevoller dan het inventariseren van specifieke werkvormen of methodieken en technieken.

Referenties VLAS

- Steenssens, K., Van Regenmortel, T., Kwaliteitsstandaarden voor het meten van empowerment. Van theorie tot praktijk in welzijnsorganisaties, submitted.
- Van Regenmortel, T., & Steenssens, K., Empowerment onderzoek: theorie en praktijk, submitted.
- Steenssens, K. (2016), De OCMW-Empowerment- diamanten. Het OCMW als 'empowering' en 'empowered' organisatie in kaart brengen, intern document, instrument voor OCMW Gent.
- Steenssens, K. (2016), De CAW-Empowerment- diamanten. Het CAW als 'empowering' en 'empowered' organisatie in kaart brengen, intern document, instrument voor CAW Vlaams Brabant.
- Depauw, J. & Driessens, K. (2016), Krachtenbiedend werker-empowerment. Constructie en validatie van een werker-empowerment-meetschaal en een kader voor organisatorisch empowerment, VLAS-Studies 33, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Depauw, J. & Driessens, K. (2016), Empowermentmeter, een handleiding. Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Van Regenmortel, T, Steenssens, K., Driessens, K. & Depauw, J. (2016), Beleids- en onderzoeksaanbevelingen Empowerment en participatie, notitie.
- Steenssens, K., Van Regenmortel, T (2014), Empowerment-meetinstrumenten. Kritische reflectie op basis van theoretische grondslagen, VLAS-Studies 17, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Steenssens, K., Van Regenmortel, T. (2013), Grondslagen en uitdagingen voor het meten van empowerment, VLAS-Studies 6 , Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Van Regenmortel, T., Roets, G. & Dierckx, D. (2013), Cocreatie: Kennis kruisen over armoede, verslag 3de VLAS-Kennisplatform 14 november 2013, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Van Regenmortel, T., Hermans, K., Steens, R. (2013), Het concept 'empowerende academische werkplaats', een innovatieve vorm van samenwerken aan werkzame kennis , Tijdschrift voor Welzijnswerk, 37 (333), p. 36-48.